

Stan Kościoła Katolickiego w Polsce Po Najeździe Niemieckim w Roku 1939

02. CHICAGO
14. XII. 45

Nota Werbalna Sekretariatu Stanu Jego Świątobliwości do Ambasady Niemiec

Poniżej zamieszczamy dokończenie odpowiedzi Watykanu na notę werbalną ambasady niemieckiej przy Watykanie w sprawie mianowania Biskupów na terytoriach pod kontrolą niemiecką:

Jak Ambasada Niemiec może zauważyć, w powyżej przytoczonych postanowieniach konkordatowych, podobnie zresztą jak to zostało ustalone z innymi państwami, przywilej, pozwalający na wysuwanie przeciwko kandydatom zarzutów natury politycznej, jako zwyczajne ustępstwo konkordatowe ogranicza się wyraźnie do Arcybiskupów, Biskupów, Koadiutorów z prawem następstwa i Prałatów nullius.

Pomijając bowiem wybór Wikariuszy Kapitularnych, którego na mocy postanowień prawa kanonicznego dokonywują bezpośrednio odnośnie kapituły bez udziału Stolicy Świętej, nie jest ani praktyką ani zwyczajem tejże Stolicy Świętej udzielać wspomnianego przywileju, gdy chodzi o mianowanie Administratorów Apostolskich lub innych Dostojników powoływanych do tymczasowego zarządu diecezją, ponieważ zamierza ona zastrzec sobie całkowitą swobodę w obsadzaniu stanowisk, mających z natury swej charakter nadzwyczajny i przejściowy.

A jeżeli czas urzędowania na tego rodzaju stanowiskach niekiedy się przedłuża, przypisać to należy jedynie specjalnym okolicznościom, całkowicie niezależnym od woli Stolicy Świętej i za które oczywiście Stolica Apostolska odpowiedzialności nie ponosi.

Powód do zażaleń

Sekretariat Stanu uważa za zbyt częste podkreślać wobec Ambasady Niemiec, że ewentualne przyznanie Rządowi Rzeszy przywileju wysuwania zarzutów natury ogólnopolitycznej, o ile to dotyczy obszaru Rzeszy, także w sprawie mianowania Administratorów Apostolskich i innych osób zarządzających tymczasowo pewnymi okręgami kościelnymi, spowodowałyby łatwo dające się przewidzieć zażalenia ze strony innych rządów, które

nie mniej jak Rząd Rzeszy, przywiązują wagę do wyżej wymienionych nominacji, a z których żadnemu, nie wyjmując tych, co przez okazywaną Kościołowi przychylną zyskały sobie szczególne zasługi, nie zostało uczynione tego rodzaju ustępstwo.

Co się z kolei tyczy żądania przywileju wysuwania zarzutów natury ogólnopolitycznej także na obszarach wyliczonych w wyżej wspomnianej nocie, a nie wchodzących w skład dawnej Rzeszy, czy to gdy chodzi o Biskupów, czy w wypadkach, kiedy zarząd okręgów kościelnych bywa tymczasowo powierzany "na dłuższy okres czasu" Administratorowi Apostolskiemu, albo Wikariuszowi Kapitularnemu, albo wreszcie jakiemukolwiek innemu zarządcy, Sekretariat Stanu pozwala sobie zaznaczyć, że z tego, co dotychczas zostało powiedziane, wynika, iż przyznanie tego rodzaju przywileju sprzeciwiałoby się wspomnianej tradycyjnej praktyce Stolicy Świętej.

Jednolita norma

Dalej, Stolica Święta kieruje się jednolitą normą i stałą praktyką prawa, roztropności i delikatności, opartą o najwyższe zasady moralne i prawne, by bez względu na to, jakie mogłyby być żądania układów, czy przywilejów ze strony państw, nie wprowadzać żadnych zmian w życiu religijnym kraju, w jakikolwiek bądź sposób okupowanego lub przyłączonego na skutek działań wojennych, aż do czasu, kiedy po zakończeniu kroków nieprzyjacielskich nowy stan rzeczy zostanie formalnie uznany przez traktaty pokojowe, albo przez kompetentne organizmy międzynarodowe, jeżeli takie istnieją.

Tej praktyki trzymała się Stolica Święta także w czasie ostatniej wojny światowej.

I tak, żeby przytoczyć niektóre przykłady, chociaż Biskupi Metz i Strasburga, na-

rodowości niemieckiej, po zajęciu Alzacji i Lotaryngii przez wojska francuskie, zgłosili swoją dymisję, Stolica Święta przyjęła ją dopiero 10 lipca 1919, i udzieliła instytucji kanonicznej dwóm prałatom francuskim, jako następcom, dopiero 31 lipca tegoż roku, kiedy mianowicie wszedł w życie traktat pokojowy.

Podobnie postąpiła Stolica Święta, gdy chodziło o rozgraniczenie okręgów kościelnych w Polsce. Mimo bowiem życzenia wyrażonego przez rząd polski, i donoszący, jaką szybką rozwłazanie tej kwestii przedstawiało dla samychże interesów religijnych, Stolica Święta powstrzymała się od powzięcia w tym względzie ostatecznych postanowień, dopóki nie doszło do międzynarodowego prawnego rozstrzygnięcia sporu o posiadanie Wilna. Dopiero w następstwie znanych postanowień, powziętych w tym względzie przez Konferencję Ambasadorów (14 marca, 1923) i przez Ligę Narodów (3 grudnia, 1923), Stolica Święta, artykułem IX konkordatu zawartego z Polską 10 lutego, 1925, ustanowiła nowe rozgraniczenie okręgów kościelnych w Polsce.

Nie inaczej postąpiono w stosunku do innych państw, które powstały lub doznały pewnych zmian naskutek traktatów po wojnie 1914-1918.

Przeto dla powyższych racyj Stolica Święta — w granicach wyznaczonych jej przez prawa i obowiązki — jakkolwiek zawsze jest skłonna uwzględnić słuszne żądania Rządu niemieckiego — ku wielkiej swojej przykrości nie może uczynić zadość życzeniom zawartym we wspomnianej nocie werbalnej z dnia 29 sierpnia roku ubiegłego.

Prosząc Ambasadę Niemiec o podanie powyższego do wiadomości swojego Rządu, Sekretariat Stanu korzysta itd.